

**Mihai Iacobescu, *30 de zile în „Siberia”. Căutând arhivele Bucovinei*, Iași,  
Editura Junimea, 2003, 456 p.**

Istoria Bucovinei, provincie istorică românească aflată la interferența influențelor culturale central și est europene sau „între Orient și Occident”, conform expresiei fericite consacrate de cercetătorul german Erich Beck, a suscitat un interes neobișnuit din partea istoricilor români și străini, concretizat prin apariția unei cantități uluitoare de cărți, studii sau articole. Lucrările universitarului Mihai Iacobescu, autorul celei mai ample și apreciate sinteze de istorie a Bucovinei din istoriografia română (*Din istoria Bucovinei*, vol. I, 1774-1862, București, Editura Academiei, 1993), ocupă un loc aparte în cadrul acestui uriaș travaliu istoriografic. Datorită bogăției documentației și profunzimii analizelor și judecăților de valoare, ele au o importanță decisivă pentru înțelegerea obiectivă, *sine ira et studio*, a trecutului și prezentului acestei regiuni. Ampla muncă de cercetare a trecutului Bucovinei, desfășurată de istoricul sucevean cu pasiune, rigoare și stăruință de-a lungul a peste trei decenii, este în prezent încununată de apariția unei lucrări care îmbină în chip armonios analiza istorică și valorificarea unor izvoare istorice inedite cu introspecția psihologică și folosirea unui stil de redactare plăcut, cu incontestabile calități literare.

Această lucrare, pe care o supunem în cele ce urmează atenției cititorului, este împărțită în 12 capitole intitulate sugestiv *Un răspuns la mai multe întrebări* (p. 5-13); *O sârmă ghimpată și niște satrapi* (p. 15-22); *Strada 28 iunie 1940* (p. 23-29); *Dialog într-o biserică iezuită* (p. 31-44); *În universul arhivelor din Cernăuți* (p. 45-64); *Între oameni și arhive* (p. 65-75); *Un uriaș „trust” al patrimoniului național românesc – Fondul Bisericesc* (p. 77-153); *În vizită la o familie îndoliată* (p.

155-163); *În universul lumii rurale de odinioară* (p. 165-212); *Întâlniri și convorbiri cu* ... și despre ... *bucovenini de ieri și azi* (p. 213-275); *Un jurământ impus preoților la 1902* (p. 277-364); *Printre confrății de azi* (p. 365-449).

În **primul capitol**, autorul pune în evidență soarta vitregă a documentelor din Arhivelor Bucovinei, dintre care multe au fost arse în iernile din timpul primului război „pentru încălzirea clădirii în care se afla comandamentul militar rus” (p. 8), o serie i-au fost donate României de către Austria după 1918, fiind depozitate la Suceava și București, iar o bună parte dintre ele au fost luate foarte probabil de sovietici, fie în perioada 1940-1941 când au deținut controlul asupra nordului Bucovinei, fie când s-au retras din România în 1958. În ultima parte a acestui capitol autorul ne prezintă succint istoria metamorfozei numelui său de familie într-o împrejurare care ilustrează pe deplin „violența istoriei” (G.W.F. Hegel) aplicată la plaiurile românești. Astfel, el arată că strămoșii săi erau sași veniți din Bistrița în calitate de meseriași și negustori, așezați în localitatea Sasca. Numele inițial al acestora era Jakob, transformat în perioada interbelică în Iacob. Ulterior, în urma unui sfat primit la Cernăuți în luna octombrie 1941 din partea unui militar de rang înalt al armatei române, tatăl său și-a schimbat numele în Iacobescu. Această măsură preventivă a fost luată în ideea de a nu fi considerat german de către ruși și expus represaliilor, în cazul că aceștia ar fi urmat să câștige războiul împotriva Germaniei și a aliaților săi.

În **Capitolul doi** sunt descrise plastic și savuros avatarurile formalităților birocratice de trecere a frontierei, timpul de așteptare neverosimil de lung și comportamentul „suprarealist” al unor militari și funcționari civili corupți de la vama ucraineană

**Capitolul trei** descrie succint sosirea, acomodarea și familiarizarea cu universitatea și arhivele din Cernăuți și sugerează fulgurant atmosfera de suspiciune care domnește în rândul intelectualilor români din Cernăuți, subiect reluat pe larg în ultimul capitol al lucrării. În continuare, este sugerată motivația alegerii titlului acestei lucrări: „senzația că am intrat într-o Siberie, nu e o stare artificială, imaginară. A început de-acolo, de la gardul de sârmă ghimpată, de la satrapii care m-au oprit și umilit ore în șir, ca pe un sclav la discreția atotputerniciei stăpânului...” (p. 26). Capitolul se încheie cu prezentarea contextului redactării și a textului integral al *Declarației Oamenilor de Știință și Cultură* (din județul Suceava), prin care se cerea în martie 1997 „Președinției, Parlamentului, Guvernului României să adopte o atitudine demnă în finalizarea acestui document fundamental (tratatul cu Ucraina, nota ns.) pentru destinele României și Ucrainei” (p. 29). Autorul consemnează că acest document „trimis prin fax principalelor cotidiane din capitală” (p. 29) nu a fost publicat atunci – spre onoarea lor – decât de către ziarele conduse de Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor, de către „Crai Nou” și „Monitorul de Suceava”.

**Capitolul patru** al lucrării ne oferă o descriere a bisericii iezuite din Cernăuți, construită în perioada 1891-1894, care adăpostește după anul 1991 „arhiva de stat” a Bucovinei. Pandant la această descriere, în continuare este prezentat un frumos dialog imaginar cu celebrul întemeietor al ordinului iezuit Ignățiu de Loyola, care abundă în frumoase considerații istorice și filosofico-morale ce-l pregătesc în mod subtil pe cititor pentru înțelegerea complexelor probleme de istorie bucovineană, expuse în capitolele următoare.

**Capitolul cinci** se ilustrează prin prezentarea unor informații inedite despre situația lingvistică din Bucovina, inserția socio-profesională a populației și tirajul publicațiilor ce apăreau la Cernăuți în 1897 și 1907, conținute în trei rapoarte ale poliției imperiale. În continuare, este prezentată evoluția și specificul publicației românești „Deșteptarea” (1893-1904) ca și lupta sa pentru propășirea românismului în Bucovina. Analizând rolul acestei publicații, universitarul sucevean conchide că „o istorie a presei din toate timpurile și teritoriile românești, ar trebui să-i recunoască gazetei „Deșteptarea” cel puțin trei semnificații: 1) un loc și un rol însemnat în formarea și afirmarea generației care a pregătit și înfăptuit unirea Bucovinei la patria mamă; 2) o expresie strălucită a promovării și cultivării limbii populare, în toată simplitatea, curățenia și frumusețea ei naturală și durabilă; 3) un model după care -- așa cum mărturisea Ionel Grădișteanu, în 1897, lui

Vasile Morariu, cu prilejul vizitei întreprinse la Cernăuți – s-a născut și la București „o foaie pentru trebuințele poporului nostru după exemplul „Deșteptării”, aceasta fiind „Albina”, apărută în chiar anul din care datează cel dintâi raport al poliției (1897, nota ns.) din Cernăuți” (p. 62).

**Capitolul șase** debutează cu o convorbire purtată cu o româncă din Cernăuți, din care reiese situația actuală, dificilă, a populației românești din nordul Bucovinei: „Și noi, aici, de când ne-au ocupat bolșevicii, și-acum, de când ne-au luat și ne țin ucrainenii, tot într-un fel de Siberie suntem. Ce comandă ei, asta facem. Pământul i-al nostru. Îl lucrăm noi. Dar roadele le-mpărțim cu dâșii. Și nouă ne lasă cât vor ei. Școlile-s ale lor. Funcțiile toate-s în mâinile lor. Statul, parlamentul, guvernul, biserica, armata – toate-s ale lor. Noi am ajuns pe pământul moșilor și strămoșilor noștri, puțini și dezbinați, și săraci, și robi, și într-un fel înțemnițați, ca într-o Siberie” (p. 67).

În continuare, autorul analizează procesul generat de politica autorităților imperiale „de redistribuire, de transfer de proprietate, de la autohtoni la alogeni” (p. 68), în urma căruia multe terenuri (moșii) au trecut din mâinile românilor în cele ale alogenilor. Adâncind analiza acestui fenomen, el conchide că „în ajunul primului război mondial, la 283 lăcașuri rurale cercetate. Fondul Bisericesc mai rămăsese patron la 101 biserici, proprietarii alogeni la 107, diverși proprietari români la 38 biserici, iar alte 37 biserici erau patronate în comun de proprietarii alogeni și români. Faptul cel mai incredibil este acela că din cei 81 de mari proprietari funciari evrei, 54 ... au devenit patroni de biserici ortodoxe, lucru nemaîntâlnit în nici o altă provincie românească temporar căzută sub stăpânire străină” (p. 70). Capitolul este încheiat de câteva considerații privitoare la o temă cercetată anterior amănunțit de către autor, privitoare la acoperirea faptică reală a „mitul habsburgic” în Bucovina, care promovează imaginea unui *homo bucovinensis* ce trăia într-un climat multilingv, de bunăstare și toleranță. Referindu-se la acest *homo bucovinensis*, autorul declară textual, expunând un adevărat program de cercetare, finalizat în capitolele următoare: „Îl caut și vreau să-l dezvălui pe omul real de-atunci, așa cum a fost el, cu bucuriile și necazurile sale, așa cum ni-l reflectă aceste oglinzi „fragmentare”: documentele, câte și cum ni s-au păstrat” (p. 75).

**Capitolul șapte** oglindește câteva aspecte istorice importante legate de crearea și evoluția fostului Fond Religionar Greco-Oriental al Bucovinei, creat la 19 iunie 1783 din dispoziția împăratului reformator Iosif II „pentru salarizarea, întreținerea și pregătirea clerului ortodox, ca și pentru înființarea și finanțarea școlilor din Bucovina” (p. 85-86). Folosind o amplă bibliografie edită și inedită, autorul arată că românii au fost adesea împiedicați să arendeze moșiile acestui Fond iar menirea sa a fost ulterior sensibil deturnată de la scopul inițial. În continuare, se expune succint procesul de colonizare a Bucovinei cu elemente alogene, se arată că administrația și o bună parte din terenurile Fondului au ajuns pe mâna străinilor iar rutenizarea unor așezări din Bucovina a fost „o consecință a imigrării zilierilor din Galiția pe moșiile Fondului Bisericesc” (p. 108). Acest capitol mai conține ample informații dedicate prezentării Catedralei Ortodoxe și Palatului Mitropolitan din Cernăuți, construite preponderent cu ajutorul mijloacelor financiare furnizate de același Fond Religionar, o prezentare a revistei religioase „Candela” (1882-1914) „în lumina unor informații inedite de arhivă” (p. 138) și un istoric al Muzeului Mitropoliei Ortodoxe a Bucovinei, inaugurat în 1899 și reorganizat în 1939. Printre informațiile inedite prezente în acest capitol se află și cele furnizate de o serie de proteste ale românilor care erau împiedicați să arendeze terenurile acestui așezământ religios. Prezentarea informațiilor conținute de aceste proteste este deosebit de meritorie, deoarece ele nu au fost cunoscute și, în consecință, utilizate de istoricul Ion Nistor în monografia sa din 1921, închinată Fondului Religionar (p. 82).

**Capitolul opt** conține informații interesante privitoare la destinul tragic al unor români din nordul Bucovinei, luptători pentru propășirea istoriei, culturii și limbii române în această regiune.

**Capitolul nouă**, bazat în special pe valorificarea unor informații inedite conținute în diverse *condici parohiale*, categorie de documente cercetate din câte știm în premieră de istoricul sucevean, este o adevărată încercare de schițare a istoriei și a universului mental al satului românesc

din Bucovina, de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Prin folosirea unui material documentar inedit și noutatea abordării istoriografice, acest capitol se constituie într-o frumoasă reușită, având asemănări majore cu operele aparținând curentului istoriografic de „istorie a mentalităților”, promovat în Franța în ultimele decenii ale secolului XX. În acest capitol sunt prezentate informații privind influența factorilor naturali asupra agriculturii românilor bucovineni, fenomenul de imigrare a acestora în America și Canada, influența nefastă în viața satelor exercitată de cârciumarii alogenii, neregulile de la alegerile locale și dietale, disensiunile interetnice și interconfesionale, aspecte din viața Școlii și Bisericii românești, încercările românilor bucovineni din această perioadă de a-și crea asociații eficiente, moderne etc.

**Capitolul zece** al lucrării conține referiri prețioase despre viața și activitatea reformatorului și iluministului bucovinean Vasile Balș (1756-1832), numit de autoritățile imperiale baron, căpitan districtual al Bucovinei și membru al Colegiului Șambelanilor din Viena. Printre altele, aflăm că acesta era adeptul ideii alipirii Moldovei și Munteniei la Imperiul Habsburgic, soluție politică luată în calcul mai târziu și de către Eudoxiu Hurmuzaki sau Aurel Popovici (p. 228). În continuare, este prezentat un schimb de idei privind istoria Bucovinei, început în 1996 cu istoricul german Emmanuel Turczynski (1919-2002). Astfel, sunt prezentate o serie de opinii ale acestui istoric, care respinge ideea că Austria a practicat în Bucovina o politică de „germanizare”, promovând ideea că, în fapt, a aplicat o politică de modernizare, argumentează ideea existenței în această provincie a celebrului *homo bucovinensis* etc (p. 235-241).

În continuare, un dialog cu David Kipper, etnic evreu cu ascendență bucovineană domiciliat în Canada, prilejuiește expunerea unor idei interesante privind istoria evreilor din Bucovina și o analiză comparată a principalelor trăsături etno-psihologice ale românilor și evreilor. Capitolul se încheie cu prezentarea unor aprecieri privind destinul istoric al Poloniei și al polonezilor bucovineni, a unor date privind istoria Poloniei și URSS etc, brodate pe fundalul unei conversații cu suceveanul Francisk Grudniecki.

Pornind de la analiza unui jurământ impus în 1902 preoților ortodocși promovați în funcția de asistenți în Consistoriul Ortodox, în **capitolul unsprezece** este pusă în evidență politica imperială față de biserica ortodoxă și rolul clerului român în istoria Bucovinei. Totodată, capitolul mai conține câteva aspecte interesante legate de viața și activitatea unor importanți clerici români din Bucovina (Isaia Băloșescu, Eugen Hacman, Iraelie Porumbescu, Constantin Morariu, Silvestru Andreievici-Morariu, Dimitrie Dan, Isidor Onciul, Simeon Florea Marian și Dionisie Bejan).

**Ultimul capitol** al lucrării este consacrat în principal prezentării activității culturale și a principalelor personalități ale elitei intelectuale românești din regiunea Cernăuți: prof.univ.dr. Grigore Bostan, șeful Catedrei de Limbi românești și clasice, membru de onoare al Academiei Române; Arcadie Moisei, profesor de istorie din Târbășuți; Arcadie Opaț, președintele Societății Regionale pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți; Dumitru Covalciuc, poet și prozator, redactor al almanahului cultural „Țara Fagilor”; conf.univ.dr. Alexandrina Cernov, redactor șef al revistei „Glasul Bucovinei”; membru de onoare al Academiei Române; poetul Ilie Tudor Zegrea; poetul și publicistul Simion Gogiu, redactor-șef al săptămânalului social-politic, economic și cultural „Concordia”; Vasile Tărățeanu, poet și editor al publicației „Arcașul”. În acest capitol, cititorul interesat găsește ample informații despre societățile culturale românești din regiunea Cernăuți, despre Universitatea Națională „Yurii Fedkovici”, despre „Centrul de cercetări bucovinene” din cadrul universității cernăuțene și despre atmosfera generală de emulație culturală dar și de suspiciune, deseori obsedantă, care domnește în rândul elitelor culturale ale românilor din nordul Bucovinei.

În ansamblu, lucrarea prezentată cititorului reprezintă un exemplu fericit de îmbinare a erudiției științifice cu frumusețea stilului de redactare. Cititorul atent poate constata că faptele, evenimentele și procesele istorice prezentate sunt analizate cu spiritul critic al specialistului, departe de orice preocupare (aproape comună tuturor istoricilor reprezentând o națiune cu un rol minor în

istorie) de a face din această știință o mitologie justificativă a eșecurilor și neîmplinirilor naționale. Introducerea în circuitul științific a numeroase informații inedite, noutatea abordării istoriografice în spiritul „istoriei mentalităților” din capitolul nouă, radiografia atentă a situației comunității românești din nordul Bucovinei și sugestiile competente privind trecutul și prezentul acestei regiuni istorice se constituie în puncte forte ale lucrării. De aceea, prin publicarea acestei cărți, universitarul binemerită din nou aprecierea cititorilor îndrăgostiți de istoria Bucovinei și de opera sa și oferă încă o dată o realizare științifică remarcabilă a istoriografiei române.

***Florin Pintescu***